

Egy válás története

Ősbemutató a Kisszínházban

Maróti Lajos színműve továbbírható. A szín elsőtűléseivel sem fejeztett be végérvényesen, ellenkezőleg: a szereplők magatartásai és viszonyai még bonyolultabbá váltak. Még szükségesebbé, hogy folytatódjon a keresés, az „útra találni” küzdelem, erősödjön a hogyan tovább meghatározásának vágya, és az ennek szellemében vitt élet igénye — nemcsak számukra. Valamennyiüket célba vesznek a továbbgondolkodásra szólító ingerek. Ez a kisszínházi ősbemutató sikerének egyik titka.

A másik: Maróti — sorrendben harmadik — drámája főlényes színház-közönység ismeretről, dramaturgiai biztonságáról, szerkesztési virtuozitásáról árulkodik. Ahogy a mi társadalmi viszonyainkról, a teremtő-alakító-elviseelő-bíráló emberekről való képét a magánélet szférájában egy családon belül felmutatja; ahogy elkerüli ebben a látszólagos egyszerűsítésben a bonyolult társadalmi képletek valódi szimplifikálását — fróri bravúr. A modern drámaírás világszerte megfigyelhető vonzódása az arisztotelészi dramaturgiaihoz korántsem véletlen. „Csupán” helyes megfelelések, pontos szerkesztési dolga — és a szélesebb gondolatkörben a társadalmi konfliktusok a leghatásosabban fejezhető ki barátok, rokonok között, a családokon belül robbanó összeütközések révén.

Az *Egy válás története* valóban körüljárja a címmel jelölt családi kuszáltság állapotát. De ahogyan valamely bonyolult élő organizmus nagytőlencse alá helyezt az apró szervek mindent eláru a egészből is, még inkább arról a saját közege, amelyből kiszakítottak — úgy nagytőlencse alá és vetülnek elénk a családi összeütközések a szereplők ellentmondásos magatartásformáinak közvetítésével, a szervezett társadalom egészének, még inkább egy meghatározott szelvényének élő ellentmondásai. A közeg, amelyről szó van, az értelmiségi réteg életszférája. S benne az egyik legfőbb ellentmondás, az „értelmiségi paradoxon”, hogy a modern társadalmi szellemi munkaerő iránti igénye egyre fokozódik; egyidejűleg egyre kevésbé igényli a sajátos értelmiségi magatartást, amelyet az önálló felelős gondolkodás (és ami ebből következik, a társadalmi jelenségek felelős kritikus szemlélete) jellemző leginkább. Ilyen értelemben tartja magát valódi értelmiséginek a darabbeli, feleségétől szerzett címmel a Doktor úr. Aki abban az illúzióban él, hogy a fenti társadalmi ellentmondás áldozata. Az értelmiségi paradoxonról szóló tanulmánya „kéziratban terfeng”, maga pedig pillanatnyilag harmadrangú lapnál újságíró, vagyis nincs a helyén, vegetál. Vera, a valóni készülő feleség, valóban doktor (orvos a foglalkozása). Élet-pályája töretlen, szabványt fölfele, a tisztességgel végzett szakmai munka révén. A valólok nem érzelmi természetű, inkább egzisztenciális. A Doktor úr egzisztenciájának hiánya persze nem egyszerűen az értelmiségi magatartás, hanem személyes hibák, jellemgyengeségek következménye is. *Hol vannak tehát (és mekkorák) azok a falak, amelyek akadályozzák az értelmiségi lét kibontakozását? Ez Maróti darabjának egyik legfontosabb kérdése.* És tovább: ha léteznek is társadalmi paradoxonok, képesek-e megakadályozni annak a magatartásnak az érvényesülését, amelynek egyetlen lehetősége és célja: „termelési a gondolatokat, ha szükség van rájuk a világnak, ha nincs”.

Hernádi Oszkár felvétele

A házastársak. Ifj. Újlaky László és Bajza Viktória

A rendező Léner Péter jó érzékkel választotta ki — sok ötlettel dúsitotta, hangsúlyozta — a darabnak azon csomópontjait, ahol a fontos kérdések feltételek. Szerencsére, pillanatra sem engedte, hogy ezek kiszakadjanak a színpadon zajló (mégiscsak egy válás történetét „mesélő”) játék hangulati-logikai menetéből, szemernyi teret sem kaphatott a didaktika, a szájbargóság moralizálás. A jól pergő, fordulatos, a magánélet modern válságait szuggesztíven felmutató előadás csak így, finoman érzékeny rendezői megoldások révén utálhatott számos, a szerzőt foglalkoztató, családon túli problémára.

Gyarmathy Ágnes naturalis, a legapróbb részleteket tekintve is funkcionális értékű-jelentőségű, gondolatilag pregnánsan a szindarabhoz hű „szobadiszléteben” ifj. Újlaky László mozgott a legcthonosabban. Sikerült eljátszania a Doktor úr magánparadoxonjait. Az akut belső összezavarodottság és a — védekezésékként — „lehetetlen”, helyenként frívól viselkedés; a győtrő lelkiismeretesség, önkritika és a felelőtlenség; az érzékenység és a közöny; a szenvedélyes hit és a cinikus tagadás szélsőségeit, a feleséggel való viszonyában a szerelem és a gyűlölet „egyidejűségét”, ezeket a furcsa ellentmondásokat, mint sajátjait élte és közvetítette. A feleség szerepében Bajza Viktória (főiskolai hallgató még) a vélt, vagy valódi igazáért kemény emberiséggel küzdő Verát játszotta. Kissé szigorú, „tartásos” nő. Mint orvosnak és nőnek, egyszerre van joga a biztonsághoz, egzisztenciához és szerelemhez; a személyes

tragédiát, melyet a mindezek „egy helyen” megszerzésének lehetetlensége okoz, csak védekező, reflexszerű szigorral, önfegyelemmel és megalkuvásokkal lehet elviselni. A belső bizonytalanság és a kényszerű külső tartás küzdelmét helyenként a legjobb eszközökkel, arcának roppant feszültségeket kifejező játékkal tudta érzékeltetni.

A darab egyik legérdekesebb, bár kevés szóval megírt figuráját (dr. Menyhért Lajost) Kovács János tökéletesen keltette életre. Eljátszotta szavak nélkül is, hogy az esztétaiyosságtól a magas hivatalig emelkedett „főelvtárs” akarhová lép, érvényesül körülötte a jelenkonzervatívára berendezkedett, a máf felhőtlen hittel szolgáló intézmény légköre. Ahol a sima, lezárt ügyeket, az egyes utakat, a bevált módszereket kedvelik; és ahol úgy tűnik, minden a legnagyobb rendben van — ha hiszünk benne. Ebből a világból csak az ember marad ki, összes ellentmondásaival, illetve csak mint engedelmis, vagy megrendszabályozható „elem” van jelen. *Markovits Bori* üde játékkal, sok ötlettel teljesíti ki a butuska, keserű és örömré vágyó lány, a pszichológus Subert Zsuzsa karakterét. *Szendró Iván* adós maradt a tévés fődíszpécsér felszínesség-hozta sikereken nevelkedett óriás magabiztosságának ábrázolásával. A figura „szét-szört” személyiségéről, ön-zésének fázisairól viszont kaotikus információkat. *Barta Mária* sok humorral, ironiával csempészte be az „értelmiségi közegbe” a múltjukat magukkal cipelő háztartási alkalmazottak fanyar főúsat.

Sulyok Erzsébet

Országos ifjúmunkás-tanácskozás

Több mint 300 nagyvállalati KISZ-titkár, ifjúsági brigádvezető, a KISZ 20 évvel ezelőtti zászlóbontásának egykori részesei, továbbá a nemzetközi ifjúsági hegesztőverseny résztvevői gyűltek össze szombaton délelőtt országos ifjúmunkás tanácskozásra a Csepel Művek munkásothonában. A munkaértekezleten Pásztor Gabriella, a KISZ Központi Bizottságának titkára vázolta a KISZ feladatait az idei népgazdasági terv teljesítésében. A KISZ KB titkára a többi között emlékeztetett arra, hogy a KISZ akcióprogramja a dolgozó fiatalok KISZ-szervezeteinek fontos feladatává teszi: vállaljanak részt a szocialista brigádvezetők V. országos tanácskozása állásfoglalásainak meg-

valósításából. Napjainkban a brigádmunkában mintegy 600 ezer fiatal tevékenykedik. Kétharmaduk szocialista brigádokban, felmótt, tapasztalt munkatársakkal közösen végzi feladatait. Ezt követően élénk, alkotó eszmecsere bontakozott ki. (MTI)

Kiépült a gyermek-kardiológiai hálózat

Hazánkban kiépült az országos gyermekkardiológiai hálózat — közölték szombaton a Vas megyei gyermek-kardiológiai egység tízéves jubileuma alkalmából Szombathelyen, a Markusovszky

A világ és a színház

Amikor a barlang mélyén a dobverés ritmusának révületében, égre emelt szemmel, elváltoztatott hangon arról a beszélt a sáman, hogy mit mondanak az istenek; mit kell tenni, hogy kiengesztelődjenek, akkor „közönsége” tulajdonképpen egy színházi előadáson vett részt. Tudták, hogy az, akit a tűz fényében látnak, a sáman, akinek majd a zsákmányból húst is kell adni a szolgálatáért, de amikor beszélt, mozgott, elhitték neki, hogy most ő nem csak a sáman, hanem az alvilág istene, az égiek istene, vagy éppen valamelyik állat, amelyiknek bőrét magára öltötte.

Dráma volt ez abban az értelemben is, hogy a sámannak meg kellett küzdeni, vérekedni, hol a szó szoros, hol annak átvitt értelmében azért, hogy célját elérje. A küzdés izgalom, s a nézők maguk is átéltek e dráma fordulatait.

Az is mondhatnánk: évezredek óta a dráma lényegében nem sokat változott. Legalábbis ami az alapokat illeti. Mert most is a fény-

csóvában ott áll valaki, egy élő személy, egy színész — aki a hónap végén odajárul a pénztárlakhoz a gáziért —, teljes testi valójában ő az, mégis mi, a nézőtérben, elhiszük, hogy nemcsak őt látjuk, hanem valaki mást: egy királyt, egy bolondot, egy parasztot, egy katonát, egy munkást, egy tisztviselőt, vagy éppen magát a kaszás halált. Az istenek ugyan kimentek a divatból — bár nem egészen, mert a görög drámákban néha „szelmélyesen” is találkozhatunk velük —, de a küzdelem változatlan lényege a drámának. S bennünket azért érint olyan közvetlenül, mert a művészet legnagyobb lehetőségét kínálja: azt, hogy mi, akik csak hallgatjuk, befogadjuk a művet, egyszerre ott ülünk a székeinken, ugyanakkor pillanatokra mások is legyünk. Azonosuljunk a királlyal, a bolonddal, a katonával, vagy éppen meggyűlöljük őket, de mindenképpen kilépünk önmagunk személyiségének zárt világából, s egyszerre átéljük az emberiség kollek-

tív tudatát. Egyszerre legyünk önmagunk és a világ. Erre való a művészet, ez a „haszna” minden művészetnek. Ezért áldoz rá az emberiség évezredek óta oly sokat, ellentétben a közhiedelemmel, amely úgy gondolja, hogy az emberek csak a kézzel fogható, materiális haszon érdekében hajlandók áldozatokat hozni.

Most a színházi világnapot köszöntjük. A Föld legkülönbözőbb pontjain színészek állnak a függöny elé, a reflektorok fényébe, és felolvassanak egy azonos tartalmú levelet, üzenetet. Köszöntik önmagukat, köszöntik a nézőket, ünneplik a világ egyik legrégebbi művészetét. Az emberiség ilyenkor tulajdonképpen önmagát ünnepli. Kollektív létét, s ezzel embermivoltának lényegét. Azt, hogy ki tud lépni a biológiai-fiziológiai lét egyetlen szemlyre korlátozott bőrtől, az állati lét korlátai közül, azonosulni tud az emberiséggel — ettől mondhatja büszkén: ember vagyok.

Bernáth László

Szobrászok — síkban, térben

Teljesen ellentétes szobrászi alapállások tanúi lehetnek a vásárhelyi kiállítóterem látogatói. Két szobrászművész önálló tárlata szélső pólusokra feszíti a műfaj kereteket, sőt, meg is roppantja azokat. *T. Nagy Irén* Szegeden élő művész másfél évtizede, jórészt a körülmények szorításában kezdté foglalkozni a meglehetősen mostohán kezelt intarzia-műfajjal. A Medgyessy Teremben rendezett tárlata a tavalyi műcsarnoki nagy sikerű kiállítás anyagát öleli fel. *Rátonyi József* önálló tárlata a Tornyai Múzeum földszinti termeiben egy sajátos plasztikai világot építő művész „bizonyítási eljárása”.

Kettejük műveinek összevetése tanulságos következtetések lehetőségét rejti. *T. Nagy Irén* intarziáművészetének lényegét az anyag szerhetetlen ismeretében és tisztelőben, a síkban való fogalmazásban, a nagyfokú sürítettben, kemény dekorativitásban és funkcionális igényében lehetne összefoglalni. *Rátonyi József* ezzel szemben a tér lehetőségeinek maximális kihasználására törekszik, plasztikáinak izgalmas felszíni vibrálásával a síkok, vonalak és amorf formák ellentéteinek-kapcsolódásainak szobrászi megfogalmazásán fáradozik, s új elemekkel igyekszik tagítani a műfaj határait. Egy-egy szíval *T. Nagy Irén* a maga választotta műfaj lehetőségeinek szinte maximumát kihasználja, míg *Rátonyi József*, bár törekvése hasonló, a kísérletezés szakaszában felfelgondolásra képes. Az intarzia szigorú műfaj. Síkba kényszerít, anyaghoz, változatos színű éserezű falemezekhez kötődő, készítésének technológiája is kötött, nem tűr spekulációt, mellébeszélést, minden véletlenszerű árukkodik. Ennek ellenére megpróbálkozott *T. Nagy Irén*, hogy ezt a meglehetősen személytelen mesterséget művészi műfajjá emelje, s ezen belül stílust teremtsen. Az anyag

sajátos törvényeinek ismeretében nem táblaképmotívumokat tett át falemezbe, hanem megkereste e műfaj motívumkincsét. *Rátonyi József* sok elemmel tölti ki a teret. Figurái köré környezetet épít, motívumokat halmoz. Szinte festői elemeket erőltet szobraiba. Napot és holdat erőszakol figurái fölé, fák ágaitval vonja körül őket, szinte színházi teret képez, színésze mögé díszletet tervez. Eppen ebből következően

kissé túlmagyaráz, főleg az információk lát el, gúzsba köti a nézők fantáziáját. Kiállításának legszébb darabjai a Capriccio I-V, portréorozatának festett parasztfjelei, melyek groteszk voltokkal a típus-teremtésen túl kritikai vélemény is közvetítenek. Legszébb alkotásai — *Őszi nap*, *Szerelmespár II.* — emberi töltéseikkel, nyelvi szobrászi egyszerűségükkel meggyőzőek.

Tandi Lajos

Pályázati felhívás a Marxizmus—Leninizmus Esti Egyetemre

Az MSZMP Csongrád megyei Bizottságának Oktatási Igazgatósága az 1977—78. tanévre felvételi pályázatot hirdet a Marxizmus—Leninizmust Esti Egyetem következő tagozataira:

- hároméves általános tagozat,
  - szakosító tagozatok,
  - speciális továbbképző tanfolyamok.
- A Marxizmus—Leninizmus Esti Egyetem hallgatója az lehet, akit a pártszervezetének vezetősége és a munkahelyi vezető javasol. Pártonkívüliek is kérhetik felvételüket. A hároméves általános tagozat középszintű elméleti és politikai képzést ad a marxizmus—leninizmusból, elsősorban a párt-, tömegszervezeti, gazdasági, állami, tanácsi területen dolgozó vezetőknek, propagandistáknak, aktivistáknak.

A hallgatók filozófiát, politikai gazdaságtant, magyar és nemzetközi munkásmozgalom történetét tanulnak. A jelentkezés feltételei: marxizmus—leninizmus esti középszintű, illetve 5 hónapos pártiskolai, valamint középfokú, vagy ennél magasabb iskolai végzettség.

A szakosító tagozatok felsőszintű elméleti és politikai képzést, továbbképzést adnak a megyei, városi, járási, vállalati, intézményi, párt-, tömegszervezeti, állami, tanácsi, gazdasági, kulturális területek vezetői, aktivistái, propagandistái részére, a következő szakokon: filozófia, politikai gazdaságtan, magyar munkásmozgalom története, nemzetközi munkásmozgalom története.

A jelentkezés feltételei: marxizmus—leninizmus hároméves esti egyetemi, illetve egyéves pártiskolai, továbbá egyetemi, főiskolai végzettség.

Speciális tanfolyamok továbbképzést biztosítanak a marxizmus—leninizmus speciális kérdéseiben, párt-, tömegszervezeti, állami, tanácsi, gazdasági területen dolgozó középszintű vezetőknek, propagandistáknak.

Jelentkezés feltétele: középszintű politikai iskolai végzettség (hároméves esti egyetem, illetve egyéves pártiskola). Általános tudnivalók:

A tanév 1977. szeptember 5-től 1978. június 30-ig tart. A felvételi vizsgák 1977. május 16-tól június 5-ig tartanak.

A jelentkezéshez szükséges kérdőív és a részletesebb felvilágosítást nyújtó tájékoztató 1977. április 5-től a munkahelyi, illetve a területileg illetékes pártbizottságnaknál szerezhető be. Ugyan ide kell visszajuttatni a kitöltött kérdőívet, és 2 darab, saját névre megcímezett borítékot, 1977. április 25-ig.

A fenti időpont után jelentkezést az illetékes pártbizottságok nem fogadnak el.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
CSONGRÁD MEGYEI BIZOTTSÁGA
OKTATÁSI IGAZGATÓSÁGA